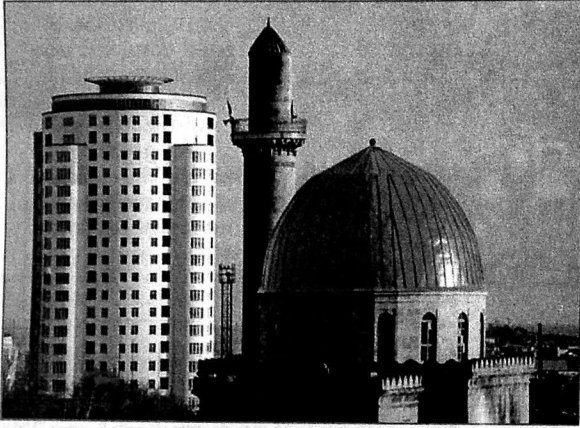

ÖLKƏMİZİN SOSIAL-İQTİSADI İNKİŞAFINDA TURİZMİN ROLU

Azərbaycanın yeni iqtisadi sistemə keçdi və milli iqtisadiyyatının formalaşması mərhələsi, əsasən keçən əsrin 90-cı illərinə təsadüf edir. Bu, tarix və zaman baxımından çox qısa bir dövrü əhatə etsə də əsaslı dəyişikliklərlə, geniş miqyaslı islahatlarla zəngindir.

Məhz həmin dövrdən sonra, daha doğrusu 1995-ci ildən başlayaraq ölkədə hökm sürən tənəzzülün və iqtisadi böhranın qarşısı alınmış, struktur dəyişiklikləri və sosial - iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. "Əsrin müqaviləsi"nin bağlanması ilə ölkə iqtisadiyyatına güclü investisiya axını başlamışdır.

Bəli, bu gün Azərbaycan iqtisadiyyatı dirçəliş mərhələsinə keçərək yüksək inkişaf istiqamətində inamlı irəliləyir. Bunu yalnız biz deyil, eyni zamanda beynəlxalq maliyyə qurumları da etiraf edirlər. Azərbaycan qısa müddət ərzində çoxlarının hətta uzun vaxta belə qət edə bilmədiyi bir yolu keçmişdir. Hazırda ölkəmiz adambaşına düşən xarici investisiyaların həcminə görə nəinki MDB, habelə, Şərqi Avropa ölkələri arasında öncül yerlərdən birini tutur. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin "İqtisadiyyatı güclü olan dövlət hər şeyə

qadirdir" aforizmi müdrik və uzaqgörən siyasətin bariz nümunəsidir.

Bu gün qloballaşan dünyada iqtisadi cəhətdən qüdrətli ölkə ilə daha çox hesablaşılır. Son illər ölkəmizdə bu istiqamətdə görülən işlər, aparılan iqtisadi islahatlar Azərbaycanın bir daha dinamik və hərtərəfli inkişaf edən ölkə olduğunu söyləməyə əsas verir.

Ölkə rəhbərliyinin özəl bölməyə və sahibkarlığa qayğısı bu sahənin, ümumilikdə iqtisadiyyatın inkişafına böyük təkan verir. Xarici və yerli iş adamları ilə keçirilən görüşlər, qəbul edilən qərarlar bu sahənin inkişafında mühüm rol oynayır. Sevindirici haldır ki, hal - hazırda ölkənin ümumi daxili məhsulunun böyük hissəsi özəl sektorun hesabına formalaşır. Bu onu göstərir ki, Azərbaycanda aparılan iqtisadi islahatlar öz nəticəsini verməkdədir və Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatı sürətlə inkişaf edir. Beləliklə, Azərbaycan Respublikası Prezi-

dentİ cənab İlham Əliyev dövlətin iqtisadi inkişaf strategiyasında sahibkarlığın önəmli rolunu bir daha təsdiqləmişdir.

Ölkə Prezidentinin 24 noyabr 2003 - cü il tarixdə imzaladığı "Azərbaycan Respublikasında sosial - iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında" fərmanı, əsası ulu öndərimiz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş yolun məntiqi davamı kimi qiymətləndirmək olar. Bu tarixi fərmanla ölkəmizin sosial - iqtisadi inkişaf strategiyası növbəti və həlledici mərhələyə qədəm qoyub.

Məlumdur ki, son illər müxtəlif sosial - iqtisadi yönümdə, yəni, yoxsulluğun azaldılması, iqtisadi inkişaf, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı haqqında və s. qanun və qanunverici sənədlər qəbul olunmuş, müəyyən müsbət addımlar atılmışdır.

Bu gün ölkəmiz üçün həlli vacib olan sosial - iqtisadi məsələlərdən biri də işsizlik probleminin həllidir. Bu istiqamətdə mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Ölkə Prezidentinin Nazirlər Kabinetinin iclasında söylədiyi fikirlər bunu bir daha sübut edir: "Mən seçkilərdən əvvəlki çıxışlarımda bu barədə öz fikirlərimi bildirmişdim. Bəyan etmişdim ki, növbəti beş ildə Azərbaycanda 600 min yeni iş yerləri açılınsın. Bu sadəcə olaraq seçki qabağı vəd deyildir. Bu proqramdır. Yəni, mən əminəm ki, həm dövlət tərəfindən, eyni zamanda özəl sektor tərəfindən də görülcək tədbirlərin nəticəsində biz buna nail olacağıq."

Qeyd edək ki, yuxarıda adı çəkilən fərmanda həm də gənclərin faydalı əməklə məşğulluğunun artırılması, çadır səhərciklərində məskunlaşmış qaçqın və köçkünlər üçün müvəqqəti yaşayış massivlərinin salınması, yaşayış səviyyəsini yüksəltmək məqsədilə müəyyən proqramların işlənib həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda islahatların bütün mərhələlə-

rində əhalinin pul gəlirlərinin tənzimlənməsi, sosial cəhətdən aztəminatlı əhali qruplarına məqsədli yardımın göstərilməsi, məşğulluğun təmin edilməsinə köməklik göstərilməsi və iqtisadi fəaliyyət sahələrinin struktur dəyişikliyi ilə əlaqədar olaraq ixtisara düşən işçilərin himayə edilməsi də mühüm məsələlərdəndir.

Respublika Prezidenti İlham Əliyevin 11 fevral 2004 - cü il tarixində imzaladığı Fərmanla "Regionların sosial - iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nda digər sahələr kimi turizm sektoruna da xüsusi yer ayrılır. Belə ki, Dövlət Proqramında qəbul edilmiş rayonlaşma təsnifatı üzrə ölkə regionlarının mövcud potensialından daha səmərəli istifadə etməklə, ayrı-ayrı rayonlarda iqtisadiyyatın sahələr üzrə ixtisaslaşma dərəcəsinin və onun strukturlarının təkmilləşdirilməsini nəzərdə tutur. Sənəddə regionların iqtisadi imkanlarını artıran amillər, bununla bağlı dövlət siyasətinin və dövlət dəstəyinin əsas istiqamətləri, həmçinin ölkənin sosial - iqtisadi həyatının bütün sahələri üzrə konkret tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Burada regionlarda turizmin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı tədbirlər də prioritet təşkil edir. Belə ki, turizm Azərbaycanda yeni sahə olmasına baxmayaraq, bunun inkişaf etdirilməsi potensialı genişdir.

Ümumiyyətlə, turizmin inkişafı sosial problemlərin həllində mühüm rol oynayır. Bu sülhün möhkəmlənməsinə, xalqların yaxılaşmasına və integrasiyasına, incəsənətin və mədəniyyətin inkişafına, millətlərin mənəvi və fiziki cəhətdən daha sağlam olmasına gətirib çıxarır. Bir çox ölkələrdə turizm daha yüksək inkişafı ilə yeni iş yerlərinin yaradılmasına, əhalinin həyat səviyyəsinə və ölkənin ödəniş balansının yaxşılaşdırılmasına şərait yaradır.

Son vaxtlar turizm artan tələbat formasının dəyişməsi hiss olunur. Ümumdünya Turizm

Təşkilatının (ÜTT) ekspertlərinin fikrinə əsasən, turizmə artan tələbat formasının dəyişilməsinə nəzərə alaraq, yaxın illərdə turizm bazarının yeni bölməsi yaradılacaq. Bu da əsasən yaşlı adamlar üçün olacaq. Hal - hazırda 55 yaşından yuxarı olan əhali təbəqəsinin artımı digər yaş qrupları üzrə əhalinin artımını ötürüb keçir. Cəmiyyətin inkişafı, turizmin xidmətlərinə olan tələbatı nisbətən aşağı gəlirli sosial təbəqələrin və qrupların hesabına artacaqdır. Bununla əlaqədar turizm xidmətləri üzrə standartların daha dəqiq fərqləndirilməsi baş verəcəkdir.

Xarici iqtisadi əlaqələrin inkişafı və genişləndirilməsi ilə əlaqədar işgüzar turizm mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dünyada turizmin bu növünün artım sürəti hər il 8% təşkil edir. Turizmin bu növünü seçən tərəf istirahət məqsədilə səyahət turizmindən 2 dəfə artıq gəlir götürür. Bu turizm növündən daha çox şəhərlərə qısamüddətli səfərlər və istirahət günlərində səyahətlərə getməklə istifadə edilir.

Hal - hazırda Azərbaycana hər il 600 minə yaxın əcnəbi gəlir. Onlardan 11 min nəfəri turizm məqsədilə gəlirləndir. Bu da ümumi gəlirlərin 1,8% - ni təşkil edir. Turistlərin 71% - i MDB ölkələrinin, 20% - i İrənin, 2% - ə yaxını isə Türkiyənin payına düşür.

Azərbaycan Avropa və Asiyanın ayrıcında yerləşməsinə, təbii sərvətlərinə, böyük turizm potensialına baxmayaraq dünya turizm bazarında çox az yer tutur. Buna görə də ölkədə turizm sənayesini inkişaf etdirmək üçün nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi vacibdir. Turizm sahəsində çoxlu qanunlar, qanunverici aktlar qəbul edilmişdir. 2002 -2005-ci illərdə turizmin inkişafına dair dövlət proqramı bu mənada xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu proqramda kompleks şəkildə bütün həyata keçiriləcək tədbirlər hamısı nəzərdə tutulmuşdur.

Turizm sektorunda əsas istiqamətlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- 1) turizm sahəsində sahibkarlığın, ilk növbədə kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı;
- 2) fəaliyyət göstərən turizm obyektlərinin yenidən qurulması ilə yanaşı yeni turizm obyektlərinin yaradılması üçün yerli və xarici investisiyaların cəlb edilməsi və turizmin maddi bazasının inkişafına şərait yaradılması;

3) beynəlxalq və daxili bazarlarda respublikanın rəqabət qabiliyyətini artırma bilən turizm infrastrukturunun yaradılması;

4) respublika ərazisində turizm zonalarının inkişafı üçün şərait yaradılması;

5) turizm xidməti üzrə mütorəqqi üsulların və standartların hazırlanması və tətbiq edilməsi;

6) sosial turizmin dirçəldilməsi, daxili turizmin inkişafı, xarici turistlərin respublikaya marağının yüksəldilməsi, tarixi və mədəni, həmçinin ətraf mühitin qorunması məsələlərinin həlli;

7) xaricdən respublikaya daha yüksək ödəmə qabiliyyətli biznes turistlərin cəlb edilməsi ilə işgüzar turizmin region şəraitində uyğunlaşdırılması;

8) turizm mərkəzi kimi respublikanın imicinin formalaşdırılmasına yönəldilmiş fəal məlumat - reklam bankının yaradılması və onun beynəlxalq turizm məlumat bankına daxil edilməsi;

9) vahid məlumat - statistika xidmətlərinin yaradılması;

10) turizmin ehtiyat təminatının möhkəmləndirilməsi və optimallaşdırılması.

Turizmin inkişaf etdirilməsi eyni zamanda iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində də öz təsirinə göstərir. Belə ki, yoxsulluğun aradan qaldırılması üzrə dövlət proqramına turizmin inkişaf etdirilməsinə dair tədbirlərin salınması əsas məsələlərdəndir. Turizm infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi, turist marşrutlarında turist axınının genişlənməsinə nail olunması, yeni iş yerlərinin açılması, yerli əhalinin işsizlik probleminin həll olunmasında turizm fəaliyyətinin müxtəlif növlərinin, məsələn, ekoturizm, kənd turizmi və s. önəmli vasitələrdən biridir.

**● Müjkan MƏMMƏDZADƏ,
Mədəniyyətsünaslıq üzrə
Elmi-Metodiki Mərkəzin metodisti,
Azərbaycan Beynəlxalq
Universitetinin müəllimi**